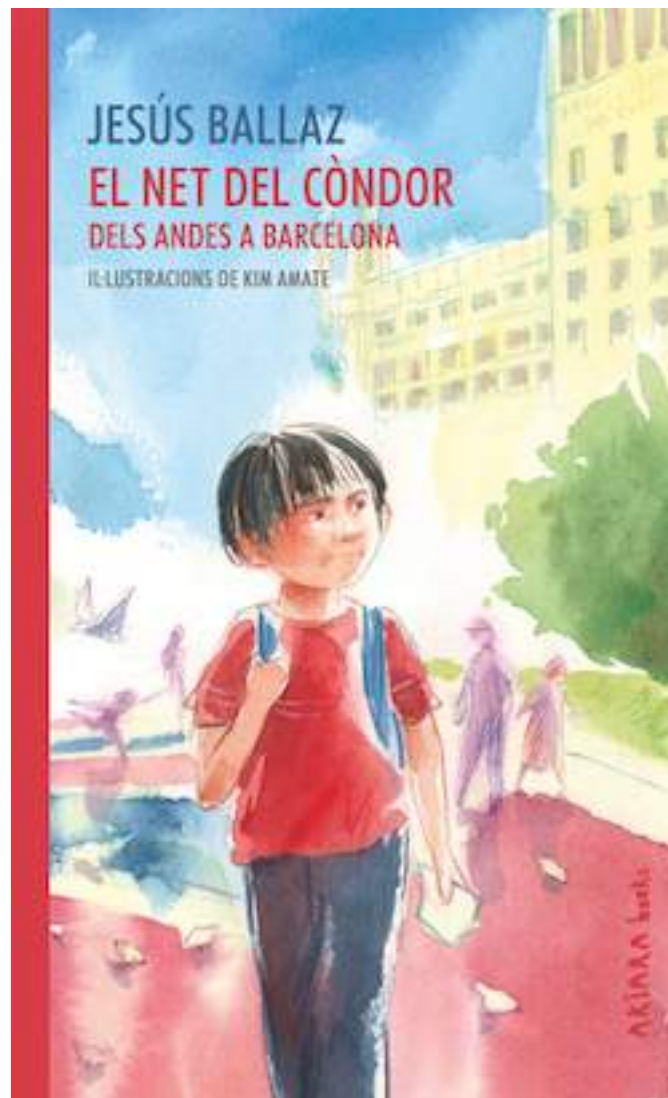

Un floc de cabell blanc

Andreu Sotorra

Jesús Ballaz. «El net del Còndor. Dels Andes a Barcelona (El nieto del Còndor. De los Andes a Barcelona)». Traducció de Joan Pujades, amb la revisió d'Elena Martín Valls. Il·lustracions de Kim Amate. Pàgs. 180. Col·lecció Akinarra. Editorial Akiara Books. Barcelona, 2021. A partir de 10 anys.

Temps de refugiats. Temps de solidaritat. Temps de portes obertes. Temps d'aventura. Temps de jugar-se la vida per guanyar-se la vida. Aquest és el temps incert que amenaça la humanitat del segle XXI i que li toca viure al petit protagonista d'aquesta novel·la de l'escriptor Jesús Ballaz (Liédena, Sangüesa, Navarra, 1946), establert des de molt jove a Catalunya, veterà autor de literatura per a infants i joves amb una quarantena d'obres publicades i amb la plena trajectòria d'una extensa experiència professional, primer en el món de l'ensenyament i després, durant trenta anys llargs, entre els fogons de la cuina editorial.

El relat de Jesús Ballaz té dues parts diferenciades que avancen progressivament a mercè dels avatars del protagonista, el petit Nahuel, deu anys acabats de fer. Des dels Andes, des del llogarret d'Huarcolca, a l'urbs de Barcelona. Amb un paper a la butxaca i una adreça de l'Eixample on, presumptament, Nahuel es trobaria amb la seva mare en una casa fent feines de cuidadora d'avis, a qui pràcticament Nahuel no coneix perquè la mare se'n va anar del Perú quan ell va néixer i el va deixar amb l'àvia.

La primera part de la novel·la té un aire de tristor i d'una certa angoixa. Una tristor i una certa angoixa que l'autor aconsegueix transmetre al lector a través de les inquietuds i els somnis del petit protagonista. Néixer i créixer als Andes i estar marcat per un floc de cabell blanc pot ser un estigma que alimenti l'assetjament infantil per part d'altres petits com ell. Però també pot ser l'empenta per desitjar conèixer altres mons on un floc blanc acabi sent més un tret distintiu que fins i tot passi desapercbut que no pas un estigma que el persegueixi tota la vida.

Deia que les dues parts diferenciades de la novel·la avancen progressivament. I és així perquè en el salt —o en el vol dels Andes a Catalunya— es capgira tot allò que el protagonista havia imaginat des del Perú i que Barcelona no li dóna ni d'entrada ni gratuïtament ni amablement.

El miratge de l'emigrant a la recerca del món feliç que no existeix colpeja el petit Anahuel, com ha colpejat altres emigrants que han fugit fugit de guerres o de la fam, com colpeja els que es juguen el futur en una pastera treta de l'infern o com colpeja més recentment les famílies afganeses que han hagut de fugir de les malvestats del règim talibà.

No és estrany que en una novel·la en què l'autor fa reflexionar sobre els riscos de la immigració i les dificultats de l'acolliment, un cop situa la trama a Barcelona, esculli un dels símbols més emblemàtics de la solidaritat envers els refugiats i els sensepapers: l'Hospital de Campanya de Santa Anna, al cor del centre turístic de Barcelona, al carrer de Santa Anna, a tocar de la Rambla, on voluntaris, professionals de la medicina i activistes d'oenagés cobreixen com millor saben i poden un buit que les institucions perpetuen entre excuses de mal pagador de

lleis absurdes i burocràcies obsoletes que només posen pals a les rodes.

No he d'amagar que he trobat més intensitat o potser més clima d'angoixa en la primera part, la dels Andes, per les circumstàncies que viu Anahuel, que no pas en la segona part, ja a Barcelona, on la trama té més un caràcter d'aventura iniciàtica que s'empeltarà en els lectors joves i on la bona sort o l'atzar —perquè afortunadament la literatura té el poder d'invocar-los quan li cal— juga més a favor del protagonista.

Però això no treu que la història d'«El net del Còndor» —per cert, el Còndor era el malnom als Andes de l'avi d'Anahuel— no sigui esfereïdorament realista. Tan realista que només que un surti al carrer es pot trobar nombrosos Anahuels —a Barcelona, a altres indrets d'Europa o a la frontera del mur dels Estats Units— a la recerca de la seva mare i també moltes mares que s'han vist obligades a abandonar els seus fills per travessar l'oceà, trobar una o més feines sense papers i sovint mal pagades i poder donar-los més tard o més aviat una vida més digna.

A banda de la història, que té un atractiu tan actual com reflexiu, per als lectors de l'edició catalana i que viuen a Catalunya o a Barcelona cal afegir la mirada que Anahuel té sobre la ciutat gran, la de la Barcelona que l'acull ni que de moment l'ignori. Recórrer segons quins espais de la ciutat molt coneguts, reconèixer la solidaritat que a vegades es pot trobar en un sensesostre que viu en un banc de la plaça, entendre la relació de la mare d'Anahuel amb el matrimoni d'avis de qui té cura a l'Eixample, constatar que si no fos per la feina anònima de voluntaris socials de carrer o fins i tot de patrulles de policia municipal que van més enllà de la seva feina molts casos com els d'Anahuel quedarien en l'oblit... és un flaix d'esperança en un moment que sembla que el món, per mor de les guerres o per les pestes novingudes, s'estigui enfonsant.

Aquesta és la clau de la novel·la de Jesús Ballaz. Fer transitar el lector des de la tristor que envaeix el protagonista als Andes a la joia i la flama de llibertat que s'apodera d'ell a Barcelona. La resta, la trama, el desenllaç, el final, diguem-ne “feliç”, marcat fins i tot per una nit de Sant Joan amb fogueres i petards, forma part de la ficció que, com molt bé se sap, a vegades el que fa és superar la realitat.

No es pot deixar de parlar d'aquesta edició en cartoné —dins l'encara recent estrenada col·lecció Akinarra d'Akiara Books— sense fer esment de l'aportació de les il·lustracions de Kim Amate (Terrassa, Vallès Occidental, 1974), format a l'Escola Massana i La Llotja de Barcelona. Petites làmines d'aquarel·les, que s'acosten al paisatge dels Andes, als objectes i als personatges del relat com si ho fes de puntetes, sense gosar trepitjar la seva intimitat, les seves penúries o les seves il·lusions. Kim Amate defuig en gairebé totes les làmines l'estricta realisme com si també volgués fer-se seva la mateixa profecia que la ficció supera molt sovint la realitat.

Il·lustració de Kim Amate per a «El net del Còndor» de Jesús Ballaz / Akiara Books

Enllaços d'interès

(per visionar-los, cal descarregar abans el PDF de la crítica)

- L'Hospital de Campanya de Santa Anna de Barcelona és un dels espais que s'inclouen en la novel·la «El net del Còndor». Web oficial: [<https://www.santaanna.org>]
- Descobrir els Andes i tot el seu complex de muntanyes, rutes i camins. Web AndesHandbook [<https://www.andeshandbook.org>]